

CFAI/2018/AVIS-02

FRV/2018/ADVIES-02

17/04/2018

**Avis du Conseil Fédéral de l'Art
Infirmier concernant la formation
continue des praticiens de l'art infirmier**

**Advies van de Federale Raad voor
Verpleegkunde betreffende de
permanente vorming van de beoefenaars
van de verpleegkunde**

Direction générale Soins de Santé

Professions de santé et pratique professionnelle

Cellule organes d'avis et réglementation

Place Victor Horta 40, bte 10 – 1060 Bruxelles

www.health.belgium.be

Directoraat-generaal Gezondheidszorg

Gezondheidsberoepen en
Beroepsuitoefening
Cel adviesorganen en regelgeving

Victor Hortaplein 40, bus 10 - 1060 Brussel

www.health.belgium.be

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

Origine

Depuis quelques années les infirmiers ayant une spécialité reconnue en Belgique sont obligés de suivre une formation continue de 60 h en 4 ans. Certains professionnels de santé mettent en place des formations continues obligatoires. Les infirmiers responsables de soins généraux ont évolué avec un nouveau profil de compétences en lien avec l'Europe mais ceux-ci ne sont pas légalement obligés d'effectuer une mise à jour de leurs connaissances et de leurs pratiques professionnelles.

Les objectifs du CFAI sont:

- D'instaurer l'obligation d'une formation continue pour tous les praticiens de l'art infirmier et les détenteurs d'un diplôme d'infirmier responsable de soins généraux quels que soient le lieu et la fonction qu'ils exercent (en milieu hospitalier et extrahospitalier, dans l'enseignement, le management, la recherche, ...) conformément aux profils professionnels et de compétences.
- De recenser les différents processus d'organisation des formations continues: titres professionnels particuliers, qualifications professionnelles particulières, complément fonctionnel pour les infirmiers en chef, aides-soignants, ...
- D'uniformiser les processus d'organisation des formations continues suivant un modèle d'accréditation et de suivi: Faut-il l'uniformiser? Comment? Quel modèle d'accréditation? Quel suivi?

Depuis quelques années, la formation continue occupe une place à l'avant-plan des sujets d'intérêt autant pour les membres que pour les dirigeants des différentes associations professionnelles, et ce, dans une perspective de protection du public et d'amélioration continue de la qualité.

Oorsprong

Sinds enkele jaren worden verpleegkundigen met een erkende specialisatie in België verplicht om een permanente vorming van 60 uur te volgen over 4 jaar. Voor sommige gezondheidszorgbeoefenaars is een verplichte permanente vorming van toepassing. De verpleegkundigen verantwoordelijk voor algemene zorg zijn geëvolueerd naar een nieuw competentieprofiel dat euroconform is, maar er is geen wettelijke verplichting opgelegd tot het up-to-date houden van kennis en professionele vaardigheden.

De doelstellingen van de FRV zijn:

- Het introduceren van een verplichte permanente vorming voor alle beoefenaars van de verpleegkunde en de houders van een diploma verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg, ongeacht de werkplaats en de plaats waar de functie uitgeoefend wordt (intra- en extramuraal, binnen opleiding, binnen management, binnen onderzoek, ...), conform het beroeps- en competentieprofiel.
- Het in kaart brengen van de verschillende manieren waarop permanente vorming wordt georganiseerd: bijzondere beroepstitels, bijzondere beroepsbekwaamheden, functionele aanvullingen bij hoofdverpleegkundigen, zorgkundigen, ...
- Het uniformiseren van het organisatieproces voor permanente vormingen waarbij accreditering van toepassing is en de opvolging hiervan: Dient die geüniformiseerd te worden? Hoe? Welk model van accreditering? Welke opvolging?

De afgelopen jaren, neemt permanente vorming een voorname plaats in binnen de interesse van zowel de leden als leidinggevenden van professionele beroepsverenigingen, enz., en dit binnen een perspectief van publieke bescherming en een permanente verbetering van kwaliteit.

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

1. Définition de la formation continue

La formation continue se constitue d'activités spécifiques (sensibilisation, formation, expérimentation telles que définies par le gouvernement flamand en 2017) qui contribuent au développement des **compétences** d'un professionnel de soins et qui améliorent la compétence et l'aptitude de cette personne pour l'exercice de la profession :

-Pour développer ou améliorer les **aptitudes**, qui renforcent la qualité et la sécurité du fonctionnement général, comme les aptitudes relationnelles, les techniques de base et les technologies. Les aptitudes peuvent faire partie du curriculum de base ou peuvent être décrites comme conditions de base par l'employeur dans le profil de compétence ou le profil de poste.

-Pour développer ou améliorer les **connaissances** dont l'infirmier a quotidiennement besoin, et qui sont donc nécessaires pour renforcer la qualité et la sécurité du fonctionnement général, comme les connaissances générales en ce qui concerne les syndromes, la pharmacologie, les soins de plaies, la psychologie de développement, la prévention des complications, etc (Loi coordonnée relative à l'exercice des professions des soins de santé, 2015).

La formation continue est un processus de développement et d'approfondissement des connaissances dont l'infirmier s'engage durant toute sa vie professionnelle. Il utilisera tous les moyens didactiques mis à sa disposition pour acquérir ces nouvelles connaissances, développant et adaptant ses compétences à l'évolution de toutes les facettes de l'art infirmier et offrir par ce biais des soins de qualité attendus par patients (clients) et la société.

1. Definitie van de permanente vorming

Permanente vorming bestaat uit specifieke activiteiten (vorming, training, opleiding zoals gedefinieerd door de Vlaamse Overheid in 2017) die bijdragen aan de ontwikkeling van **de competenties** van een professionele hulpverlener, die de bekwaamheid en de geschiktheid van deze persoon voor de uitoefening van het beroep vergroten:

-Om (nieuwe) **geschiktheid** (vaardigheid en gedraging/attitude) aan te leren of op te frissen, die de kwaliteit en veiligheid van het algemeen functioneren versterken, zoals relationele vaardigheden, basistechnieken en technologieën. De elementen kunnen deel uitmaken van het basiscurriculum of kunnen door de werkgever als basisvereisten worden beschreven in het competentieprofiel of de functieomschrijving.

-Door **kennis** te ontwikkelen of op te frissen, die de verpleegkundige dagelijks nodig heeft, en die dus nodig is om de kwaliteit en veiligheid van het algemeen functioneren te versterken, zoals algemene kennis m.b.t. ziektebeelden, farmacologie, wondzorg, ontwikkelingspsychologie, preventie van complicaties enz. (Gecoördineerde wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, 2015).

De voortgezette vorming is een ontwikkelings- en verdieppingsproces van de kennis waartoe de verpleegkundige tijdens zijn beroepsleven verplicht is. Hij zal alle didactische middelen die ter beschikking worden gesteld, aanwenden om deze nieuwe kennis te verkrijgen, ter ontwikkeling en ter aanpassing van zijn vaardigheden aan de evolutie van alle aspecten van de verpleegkunde om zo kwaliteitsvolle zorg aan te bieden die door de patiënten (cliënten) en de maatschappij verwacht wordt.

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

2. Etat des lieux

2.1 BELGIQUE

- a) Attente de la Ministre dans le cadre de la réforme de l'arrêté royal 78

Dans le nouveau concept de "portfolio" prévu par la réforme (Cabinet Maggie De Block, 2016), le visa n'est plus une déclaration de conformité du diplôme, il devient une "autorisation à pratiquer" ("licence to practice"), liée à un portefeuille personnel du praticien des soins de santé. Dans ce portefeuille, il ne conserve pas uniquement son diplôme, ses documents en matière d'agrément et autres certificats, mais il documente également les formations complémentaires et la formation continue qu'il a suivies, son activité clinique et les domaines dans lesquels il s'est spécialisé dans le cadre de sa profession ou de son titre professionnel. Par le biais du portefeuille, le visa devient en quelque sorte la carte d'identité professionnelle permettant au praticien de démontrer sa qualification.

- b) Obligations légales

- Les infirmiers spécialisés doivent suivre 60 h de formation permanente par 4 ans (Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en gériatrie, 2007 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en soins intensifs et d'urgence, 2007 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en gériatrie, 2007 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en oncologie, 2009 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier

2. Stand van zaken

2.1 BELGIË

- a) Verwachting van de Minister in het kader van de hervormingen van KB 78

In het nieuwe concept van "portfolio" (Kabinet Maggie de Block, 2016), wordt het visum in plaats van een verklaring van de echtheid van het diploma, een "licence to practice", gekoppeld aan een persoonlijk 'portfolio' van de gezondheidszorgbeoefenaar. In dit portfolio bewaart hij niet alleen zijn diploma, documenten inzake erkenning en andere getuigschriften, maar documenteert hij ook welke bijkomende vormingen en bijscholingen werden genoten, zijn klinische activiteit, en de domeinen binnen zijn beroep of beroepstitel waarop hij zich in het bijzonder heeft toegelegd. Het visum wordt als het ware via het portfolio een professionele identiteitskaart waarmee de beoefenaar zijn bekwaamheid kan bewijzen.

- b) Wettelijke verplichtingen

- De gespecialiseerde verpleegkundigen dienen 60 uren permanente vorming te volgen per 4jaar (Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in geriatrie, 2007; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel van verpleegkundige gespecialiseerd in de intensieve zorg en spoedgevallenzorg te dragen, 2007; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de geriatrie, 2007; Ministerieel besluit houdende wijziging van het ministerieel besluit van 28 januari 2009 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

spécialisé en pédiatrie et néonatalogie, 2012 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en diabétologie, 2012 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en santé mentale et psychiatrie, 2013 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en santé mentale et psychiatrie, 2013 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les infirmiers à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en soins palliatifs, 2013 ; Arrêté ministériel fixant les critères d'agrément autorisant les infirmiers à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en soins péri-opératoires, anesthésie, assistance opératoire et instrumentation, 2014).

- Pour le personnel de soins en MRS (aides-soignants et infirmiers), la région wallonne demande 2 jours de formation par an. La Cocom quant à elle demande 30 h de formation par an avec un programme agréé par les ministres. La région flamande demande 20h sur 2 ans maximum. La région germanophone quant à elle a un concept de qualité dans lequel la formation continuée est

gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de oncologie, 2009; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de pediatrie en neonatalogie, 2012; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de diabotologie, 2012; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de geestelijke gezondheidszorg en psychiatrie, 2013; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de geestelijke gezondheidszorg en psychiatrie, 2013; Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid, Ministerieel besluit tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de verpleegkundigen gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de peri-operatieve zorg, anesthesie, operatie assistentie en instrumentatie (afgekort "peri-operatieve zorg"), 2014.

- Voor het verplegend personeel in RVT 's (zorgkundigen en verpleegkundigen), is voor het Waalse gewest 2 dagen opleiding per jaar vereist. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) vraagt een vorming van 30 uren per jaar, met een programma dat is goedgekeurd door de ministers. Het Vlaamse gewest vraagt de toepassing 20 uren over maximaal 2 jaar. Het

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

intégrée mais pas un nombre d'heures déterminé (Femarbel - Fédération des maisons de repos, 2017).

- Les aides-soignants doivent suivre 8 h de formation par année (Arrêté royal du 12 janvier 2006 fixant les activités infirmières qui peuvent être effectuées par des aides-soignants et les conditions dans lesquelles ces aides-soignants peuvent poser ces actes)
- Les infirmiers en chef (Arrêté royal portant exécution de l'article 17bis de la loi sur les hôpitaux, coordonnée le 7 août 1987, en ce qui concerne la fonction d'infirmier en chef, 2006)
- Objectif interprofessionnel de 5 jours de formation en moyenne par an, par équivalent temps plein (Loi concernant le travail faisable et maniable, 2017).

c) Les modes de financement actuels de la formation permanente des infirmiers

Il est important de signaler que les formations organisées par les opérateurs, comme par exemple les hautes écoles, les universités, les associations professionnelles, ... ont un prix variant de :

- 50 à 200 euros pour une formation d'une journée en Belgique ;
- 350 à 700 euros pour un congrès de 3 jours en Europe (auquel il faut encore ajouter le logement, les frais de voyage et de restauration).

Il est aussi impératif d'ajouter que pour certains domaines particuliers, pour obtenir une formation de haut niveau il est indispensable de se rendre à l'étranger.

Les différents modes de financement actuels sont :

- Montant forfaitaire reçu par les institutions via la sous partie B4 du BMF

Duitse taalgebied heeft een kwaliteitsconcept, waarbinnen de permanente vorming is geïntegreerd, maar zonder een bepaling van het aantal uren (Femarbel, Fédération de maisons de repos, 2017)

- De zorgkundigen dienen 8 uren permanente vorming te volgen per jaar (Koninklijk Besluit van 12 januari 2006 besluit tot vaststelling van de verpleegkundige activiteiten die de zorgkundigen mogen uitvoeren en de voorwaarden waaronder de zorgkundigen deze handelingen mogen stellen).
- De hoofdverpleegkundige (Koninklijk besluit houdende uitvoering van artikel 17bis van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987, voor wat de functie van hoofdverpleegkundige betreft, 2006)
- Interprofessionele doelstelling van gemiddeld 5 dagen opleiding per voltijds equivalent per jaar (Wet betreffende werkbaar en wendbaar werk, 2017)

c) De huidige verschillende financieringswijzen van de permanente vorming

Het is belangrijk om mee te geven dat opleidingen georganiseerd door bijvoorbeeld hogescholen, universiteiten en beroepsorganisaties, ... een gemiddelde kostprijs hebben van:

- 50 tot 200 euro's voor een vorming van één dag in België;
- 350 tot 700 euro's voor een congres van 3 dagen in Europa (waaraan verblijf- en reiskosten en andere kosten nog dienen toegevoegd te worden).

Het is ook noodzakelijk om hieraan toe te voegen dat voor bepaalde specifieke domeinen, om een hoog niveau van opleiding te verkrijgen, het essentieel is om naar het buitenland te gaan.

De huidige verschillende financieringswijzen zijn:

- Forfaitair bedrag ontvangen door de instellingen via het subonderdeel B4 van het

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

sur base du nombre de lits agréés actuellement, et sur base du nombre de lits justifiés à partir de juillet 2017 (Arrêté royal fixant, pour l'exercice débutant le 1er juillet 2002, les conditions et les règles spécifiques qui régissent la fixation du budget des moyens financiers des hôpitaux et services hospitaliers, 2002 ; Arrêté royal modifiant l'arrêté royal du 25 avril 2002 relatif à la fixation et à la liquidation du budget des moyens financiers, 2017). Ce montant n'est pas révisable.

- L'infirmier à domicile peut recevoir 175 euros par année s'il perçoit déjà une aide financière pour l'usage de la télémétrie et la gestion électronique des dossiers. Cela implique que l'infirmier du domicile fait au moins 5 h de formation par an dont au minimum 2 h (4h pour la première année de demande) en rapport avec l'article 8 de la nomenclature des soins de santé et pour les heures restantes cela doit être de la formation et/ou de l'entraînement en matière d'actualisation ou travail d'Evidence-Based dans le cadre des soins infirmiers à domicile (INAMI - Institut national d'assurance maladie-invalidité, 2017).
- Les firmes pharmaceutiques ou de matériel médical financent des formations à certains infirmiers. Cependant la réforme induite par MedTech Europe (2017) va induire des changements dans le domaine, les sponsorings ne pourront plus être donnés directement aux participants d'une formation mais devront passer par une institution de soins ou par une association professionnelle. Seul l'avenir nous dira si cette forme de financement des formations continuée sera encore d'application.

BFM (Budget van de Financiële Middelen) op basis van het aantal toegelaten bedden en op basis van het aantal gerechtvaardigde bedden vanaf juli 2017 (Koninklijk besluit houdende vaststelling, voor het dienstjaar dat ingaat op 1 juli 2002, van de voorwaarden en de bijzondere regelen die gelden voor de vaststelling van het budget van financiële middelen van de ziekenhuizen en de ziekenhuisdiensten, 2002; Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 april 2002 betreffende de vaststelling en de vereffening van het budget van financiële middelen van de ziekenhuizen, 2017). Het is een niet-aanpasbaar bedrag.

- De thuisverpleegkundige kan het bedrag van 175 euro per jaar ontvangen als ze reeds een financiële vergoeding ontvangt voor het gebruik van telematica en het elektronisch beheer van de dossiers. Dit betekent dat de thuisverpleegkundige minstens 5 uren vorming volgt per kalenderjaar waarvan ten minste 2 uren (4 uren voor het eerste jaar van aanvraag) over artikel 8 van de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekkingen of elke andere specifieke regelgeving van de sector thuisverpleging en wat betreft de resterende uren dient het te gaan om opleiding en/of training over het actualiseren of het 'Evidence-Based' werken in het kader van de thuisverpleging (RIZIV, 2017).
- Farmaceutische firma's of van medisch materiaal financieren de vormingen bij bepaalde verpleegkundigen. De introductie echter van de hervorming door Medtech Europe (2017) zal leiden tot wijzigingen binnen dit domein, zo zal sponsoring niet langer rechtstreeks overgemaakt kunnen worden aan deelnemers van een vorming, maar zal dit via een zorginstelling of een beroepsorganisatie dienen te gebeuren. Alleen de toekomst kan ons vertellen of deze vorm van financiering van permanente vorming nog van toepassing zal zijn.

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

2.2 FRANCE

En France depuis 2012 (Décret n° 2011-2114 relatif au développement professionnel continu des professionnels de santé paramédicaux, 2012), la formation continue appelée développement professionnel continu (DPC) est désormais obligatoire pour les infirmiers. Cependant, il ne faut pas confondre le droit à la formation professionnelle continue et l'obligation de se former pour chaque professionnel de santé.

Caractéristiques principales du DPC

Pour pouvoir prétendre à une formation qui entre dans le cadre du DPC, il faut qu'elle soit :

- une obligation individuelle s'inscrivant dans une démarche de formation permanente;
- une obligation remplie par le professionnel, si celui-ci a participé à un programme collectif annuel ou pluriannuel;
- conforme au programme national ou régional proposé en commission scientifique;
- mise en œuvre par un organisme de DPC enregistré;
- mise en œuvre par un organisme de DPC enregistré;
- qu'elle relève des méthodes de formation validées par la Haute Autorité de santé (HAS).

2.3 CANADA (QUEBEC)

L'Ordre des infirmières et infirmiers du Québec (OIIQ) se préoccupe lui aussi de cette question pour les infirmiers exerçant la profession au Québec. C'est dans cette optique qu'un document d'orientation ainsi qu'une norme professionnelle encadrant la formation continue des infirmiers ont été adoptés. Un premier document explicite les orientations de l'OIIQ en matière de formation continue (Ouellet, Durand & Maillé, Vers une culture de formation continue pour la profession infirmière au Québec : Document d'orientation, 2011), tandis qu'un second document énonce les éléments de la norme professionnelle de formation continue pour la profession infirmière au Québec et en

2.2 FRANKRIJK

In Frankrijk is sinds 2012 de permanente vorming gelijkwaardig aan de continue professionele ontwikkeling en bijgevolg verplicht voor alle verpleegkundigen (Décret n° 2011-2114 relatif au développement professionnel continu des professionnels de santé paramédicaux, 2012). Men dient echter het recht tot permanente professionele vorming niet te verwarren met de verplichting om zich bij te scholen die geldt voor elke zorgprofessional.

Belangrijkste kenmerken van de DPC

Om in aanmerking te komen voor een vorming die past binnen het kader van de DPC, gaat het:

- om een individuele verplichting om zich in te schrijven in een proces van permanente vorming;
- om een verplichting voldaan door de professional, indien deze heeft deelgenomen aan collectief jaarlijks of meerjarig programma;
- om een vorming die conform het nationaal of regionaal programma is voorgesteld door het wetenschappelijk comité;
- om een vorming die georganiseerd wordt door een geregistreerd orgaan van de DPC;
- om een vorming op basis van gevalideerde vormingsmethodieken door de Haute Autorité de Santé (HAS).

2.3 CANADA (QUEBEC)

De « Ordre des infirmières et infirmiers du Québec » (OIIQ) houdt zich eveneens bezig met deze vraag voor de verpleegkundigen die het beroep uitoefenen in Quebec. Het is vanuit deze optiek dat een document ter oriëntatie, alsook een professionele norm die de permanente vorming van verpleegkundigen kadert, zijn goedgekeurd. Het eerste document verduidelijkt het beleid van de OIIQ wat betreft permanente vorming (Ouellet, Durand & Maillé, Vers une culture de formation continue pour la profession infirmière au Québec : Document d'orientation, 2011), terwijl een tweede document de elementen van de professionele norm van permanente vorming beschrijft voor het verpleegkundig beroep in Quebec en de toepassing definieert (Ouellet, Durand & Maillé, 2011).

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

définit l'application (Ouellet, Durand & Maillé, 2011).

2.4 PAYS-BAS

Dans la Loi sur les professions dans les soins de santé individuels (loi BIG) (Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland, 2017), des exigences minimales pour la qualité de la pratique professionnelle sont fixées. Il faut avoir la formation requise pour pouvoir s'inscrire, et ensuite, tous les cinq ans, on doit démontrer un nombre minimal d'heures prestées. L'inscription et le réenregistrement se font dans le BIG-Registre et sont obligatoires. Le registre qualité V & V fixe des exigences pour le perfectionnement professionnel. L'inscription se fait sur base volontaire.

Le Registre de qualité Infirmiers & Aides-soignants (Registre V&V) est un système en ligne où un infirmier ou un aide-soignant peuvent enregistrer leur contribution au perfectionnement professionnel. Des normes ont été rédigées par le groupe professionnel concerné en consultation avec les intervenants, normes auxquelles on peut se référer et on peut voir si on est assez compétent.

Dans le Registre de qualité V&V on peut s'enregistrer. Si on est inscrit dans le Registre de qualité V&V on peut se connecter à un dossier personnel. C'est ce qu'on appelle le portfolio digital.

Si on suit dans une période de 5 ans au moins 184 heures sur le perfectionnement professionnel, alors on dispose d'une qualité suffisante pour exercer son métier, selon la norme établie par le groupe professionnel. Dans ces 184 heures, 104 heures sont laissées au libre choix de l'infirmier et 124 heures au libre choix de l'aide-soignant. Les heures restantes (minimum 80 en tant qu'infirmier et au moins 60 comme aide-soignant) doivent être des cours accrédités, des formations ou des conférences qui ont été testés et jugés de niveau suffisant par une commission d'accréditation indépendante.

2.4 NEDERLAND

In de Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) worden minimale eisen gesteld aan de kwaliteit van de beroepsuitoefening. Men moet beschikken over de vereiste opleiding om ingeschreven te worden en vervolgens moet men in de toekomst om de vijf jaar aantonen dat men een minimum aantal uren heeft gewerkt. Registratie en herregistratie vinden plaats in het BIG-register en zijn verplicht. Het Kwaliteitsregister V&V stelt eisen aan deskundigheidsbevordering. Registratie is op vrijwillige basis.

Het Kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden (Nederland, 2017) is een online registratiesysteem waar men als verpleegkundige of verzorgende vastlegt wat men doet aan deskundigheidsbevordering. Door de beroepsgroep is, in samenspraak met betrokkenen, een standaard opgesteld, waaraan men zich kan spiegelen en kan men zien of men voldoende bekwaam is.

In het Kwaliteitsregister V&V kan men zich registreren. Als men is ingeschreven in het Kwaliteitsregister V&V kan men inloggen om een persoonlijk dossier aan te leggen. Dit wordt het digitale portfolio genoemd.

Als men in een periode van 5 jaar minimaal 184 uur besteedt aan deskundigheidsbevordering, dan beschikt men over voldoende kwaliteit om zijn vak uit te oefenen, volgens de door de beroepsgroep opgestelde standaard. Van die 184 uur kan je als verpleegkundige 104 uur naar eigen keuze invullen en als verzorgende 124 uur. De overige uren (minimaal 80 als verpleegkundige en minimaal 60 als verzorgende) moet men besteden aan geaccrediteerde cursussen, opleidingen of congressen: die zijn gekeurd en van voldoende niveau bevonden door een onafhankelijke accreditatiecommissie.

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

Si on suit une formation accréditée, la présence est attestée par le fournisseur de formation et de cette façon les points accrédités sont automatiquement ajoutés dans le dossier. Les autres activités de promotion de compétences doivent être ajoutées dans le portfolio par celui qui suit la formation.

3. Nécessité de la formation continue

3.1 Profil professionnel et de compétences de l'infirmier responsable de soins généraux

Dans la définition du profil professionnel et de compétences de l'infirmier responsable de soins généraux qui a été approuvé par le Conseil Fédéral d'Art Infirmier (CFAI, 1er avril 2015 et 12 janvier 2016) l'importance d'un développement professionnel a déjà été mentionnée. Ainsi faut-il dire que la participation à l'élaboration de la politique de santé et de la profession caractérise les soins infirmiers.

La directive européenne 2013/55 (Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013, 2013), qui complète la directive 2005/36, a exposé très clairement les 8 compétences minimales que l'infirmier responsable de soins généraux doit avoir.

Pour chaque rôle dans le profil de compétences du CFAI, on a indiqué quelle compétence générique est nécessaire pour réaliser ces rôles ; ainsi que les compétences partielles ou des domaines de compétence qui prennent en charge ce domaine de compétences génériques et les indicateurs de comportement qui indiquent comment on trace l'acquisition de compétences.

Ainsi, on peut sous la compétence 4 de ce profil: « Faire preuve de responsabilité professionnelle » (Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013, Art. 31 - §7), dans la compétence partielle 3: « Faire preuve de responsabilité professionnelle », retrouver les

Volgt men een geaccrediteerde scholing, dan voert de aanbieder de presentie in en zo worden geaccrediteerde punten automatisch in het dossier bijgeschreven.

De overige deskundigheidsbevorderende activiteiten moet men zelf invoeren in zijn portfolio.

3. Noodzaak van permanente vorming

3.1 beroeps- en competentieprofiel verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg

In de definitie van het beroeps- en competentieprofiel van de verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg dat goedgekeurd werd door de Federale Raad voor Verpleegkunde (FRV, 1ste april 2015 en 12 januari 2016) wordt het belang van een professionele ontwikkeling reeds aangehaald. Zo staat er dat deelname aan de ontwikkeling van de professie en het gezondheidsbeleid kenmerkend is voor de verpleegkunde.

De Europese richtlijn 2013/55 (Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013, 2013), die richtlijn 2005/36 aanvult, heeft klaar en duidelijk vastgelegd welke 8 competenties de verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg minstens moet beschikken.

In het competentieprofiel van de FRV werd per rol aangegeven welke generieke competentie vereist is om deze rollen te kunnen realiseren; alsook de deelcompetenties of competentiegebieden die deze generieke competentie ondersteunen en de gedragsindicatoren die aangeven hoe het verwerven van die competenties te traceren is.

Zo kan men onder competentie 4 van dit profiel: "Professionele verantwoordelijkheid nemen" (Europese Richtlijn 2013/55/EG van 17/01/2014, deel 3, art. 31 punt 7 h), bij deelcompetentie 3: "Aantoonbaar professionele verantwoordelijkheid opnemen", volgende gedragsindicatoren terugvinden: "Onderhoudt zijn competenties

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

indicateurs comportements suivants: « S'engage dans un processus continu de maintien et d'amélioration de ses compétences » & « Participe à des formations continues ».

Une formation continue permet:

- une mise à jour des connaissances ;
- une préservation et développement des compétences

Et en même temps:

- elle contribue à l'évolution de la pratique des soins infirmiers et au développement de la profession ;
- elle s'occupe de l'amélioration de la qualité des soins et la sécurité des patients.

3.2 Un complément au code de déontologie

Les articles 3 et 6 du code de déontologie des praticiens de l'art infirmier belge approuvé par le Conseil Fédéral de l'Art Infirmier, le 14 novembre 2017, soulignent l'importance du maintien et du développement des connaissances

« Art.3. L'infirmier exerce sa profession dans l'autonomie qui lui est accordée et selon les normes, les directives actuelles et les recommandations de sa profession.

Il se tient au courant des évolutions pertinentes de sa profession et continue à développer sa connaissance professionnelle. Il prend soin d'exercer sa profession selon les développements scientifiques (« evidence-based ») et les directives de bonne pratique de la profession (« good clinical practice recommandations »). La sécurité du bénéficiaire sera toujours sa première priorité.

... »

« Art.6. Lors de l'exécution de sa profession, l'infirmier montre qu'il est digne de sa profession et qu'il maintient ses compétences à jour.

L'infirmier veille à préserver son autonomie, sa fiabilité et sa crédibilité, ainsi que celles de son groupe professionnel. »

voortdurend en scherpt ze aan" & "Neemt deel aan voortgezette opleidingen".

Een permanente vorming laat immers:

- een update van kennis en;
- een behoud en ontwikkeling van competenties toe.

En tegelijkertijd:

- draagt ze bij tot de evolutie van de verpleegkundige praktijk en de ontwikkeling van het beroep en;
- zorgt ze voor een verbetering van kwaliteit van zorg en veiligheid voor patiënten.

3.2 Een aanvulling op de deontologische code

De artikelen 3 en 6 van de deontologische code voor de Belgische verpleegkundigen die goedgekeurd werd op 14 november 2014 door de FRV benadrukt het belang van het behoud en de ontwikkeling van kennis.

“Art. 3. De verpleegkundige oefent zijn beroep uit met de hem toegekende autonomie en verleent zijn zorgen volgens de geldende normen, de actuele richtlijnen en de aanbevelingen van het beroep.

Hij houdt zich op de hoogte van de relevante ontwikkelingen in het beroep en blijft zijn professionele kennis ontwikkelen. Hij zorgt ervoor dat hij zijn werk uitvoert volgens de actuele ontwikkelingen van de wetenschap (“evidence-based”) en de richtlijnen van het beroep (good clinical practice) en stelt de veiligheid van de zorgvrager op de eerste plaats

....”

“Art. 6. De verpleegkundige toont bij de uitoefening dat hij zijn beroep waard is en dat hij zijn competenties steeds op peil houdt.

De verpleegkundige waakt erover dat de autonomie, geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van hemzelf en zijn beroep behouden blijven.”

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

L'article 7 du code de déontologie soutient que, dans le cadre de sa pratique, l'infirmier doit démontrer qu'il cherche à utiliser de nouvelles connaissances.

« Art.7. L'infirmier prend des initiatives et soutient les activités qui promeuvent le développement de la profession et la qualité des soins. Il prend part à la recherche scientifique quand il en a l'occasion ou quand il est sollicité, et ce, selon ses propres possibilités et compétences. Il s'assure que ces recherches suivent les avis du comité d'éthique compétent. »

Enfin, l'article 21 du code définit les comportements attendus en matière de formation permanente.

« Art.21. L'infirmier partage ses expériences professionnelles et ses compétences avec ses collègues. Dans la mesure du possible, il participe aux formations continues et au développement de la pratique selon les évolutions actuelles des professions de santé. »

3.3 Une pratique qui évolue

Le programme de formation initiale de l'infirmier responsable de soins généraux ne permet pas aux infirmiers de maintenir le niveau de connaissances et de compétences dont ils auront besoin pendant toute leur carrière professionnelle.

Le développement scientifique et technologique, les modifications des lois professionnelles et l'émergence de nouveaux rôles (infirmier de coordination, ...) entraînent une évolution de la pratique infirmière. La réforme des études amenant avec elle une révision du profil de compétences de l'infirmier illustre l'ampleur des changements que connaît la profession infirmière en Belgique.

Cette évolution de la pratique impose aux infirmiers qu'ils actualisent de façon continue et soutenue leurs connaissances pour maintenir et développer leurs compétences.

Artikel 7 van de deontologische code geeft aan dat in het kader van zijn praktijk, de verpleegkundige dient aan te tonen dat hij streeft naar het gebruik van nieuwe kennis.

“Art. 7. De verpleegkundige neemt initiatief en steunt alles wat de ontwikkeling van zijn beroep en de kwaliteit van zorgen bevordert.

Hij neemt deel aan wetenschappelijk onderzoek waar dat mogelijk is of waar dat gevraagd wordt en dit binnen zijn eigen mogelijkheden.

Hij vergewist er zich van dat onderzoek waar nodig verloopt volgens de adviezen van het bevoegde ethische comité.”

Tenslotte definieert artikel 21 van de code het te verwachten gedrag in kader van permanente vorming.

“Art.21. De verpleegkundige deelt zijn professionele ervaringen en competenties met zijn collega's. Hij doet zijn best om samen bij te scholen en de praktijk te ontwikkelen volgens de actuele evoluties van het beroep.”

3.3 Een praktijk die evolueert

Het programma van de initiële opleiding “verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg” zal niet toelaten om de kennis te verwerven en de competenties te ontwikkelen die ze nodig zullen hebben gedurende hun volledige professionele carrière.

De wetenschappelijke en technologische ontwikkeling, de wijzigingen in de beroepswetgeving en de opkomst van nieuwe rollen (verpleegkundige coördinator, ...) resulteren in een evolutie in de verpleegkundige praktijk. De hervorming van de opleiding wat een herziening van het competentieprofiel met zich meebracht illustreert de omvang van de wijzigingen in het verpleegkundig beroep in België.

Deze evolutie van de praktijk vereist van de verpleegkundigen dat zij op een permanente manier hun kennis actualiseren en onderhouden om hun competenties te behouden en te ontwikkelen.

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

3.4 Un engagement à soutenir

Hormis les données du bilan social, il n'existe peu voire pas de données permettant de dresser un bilan de la formation continue pour les infirmiers en Belgique. Il est nécessaire de faire un recensement des formations disponibles sur le marché belge et de prévoir un contrôle centralisé des formations suivies. Aucun recensement ou contrôle centralisé des formations suivies n'est actuellement assuré.

Les contraintes ou les motifs de non-participation des infirmiers à des activités de formation continue sont de plusieurs ordres (Dierckx De Castele, Milisen & Darras, 2003) :

- Le coût relatif à la participation aux activités de formation continue
- Le faible soutien, notamment financier des employeurs
- Les horaires de travail peu flexibles et contraignants
- L'accessibilité aux activités de formation continue
- Le manque de temps
- La fatigue
- La pénurie de personnel
- ...

3.5 Un levier pour une pratique sécuritaire et des soins de qualité

« Les soins de santé se complexifient sans cesse et les infirmiers doivent relever le défi d'assurer à la population des soins qui satisfassent aux normes de qualité reconnues. En agissant sur les connaissances, les croyances, les attitudes et les habilités dans le but de modifier les conduites, la formation continue favorise une pratique sécuritaire par le maintien et l'amélioration de la compétence professionnelle. Elle fait partie intégrante de la recherche de l'excellence, de l'innovation dans la prestation de soins de qualité, ainsi que du renouvellement des pratiques. Elle constitue également une voie tout indiquée pour l'intégration des résultats probants

3.4 Een engagement om te ondersteunen

Naast de gegevens van de sociale inventaris zijn er weinig of geen gegevens die toelaten om een inventaris te maken van de permanente vorming voor verpleegkundigen in België. Het is noodzakelijk om een telling te doen van de vormingen die beschikbaar zijn op de Belgische markt en om een gecentraliseerde controle te voorzien van de gevolgde vormingen. Geen telling of centrale controle van de gevolgde vormingen is momenteel beschikbaar.

De terughoudendheid of redenen voor niet-deelname van verpleegkundigen ten aanzien van activiteiten voor permanente vorming zijn erg verschillend (Dierckx De Castele, Milisen & Darras, 2003):

- De relatieve kostprijs voor deelname aan activiteiten van permanente vorming
- Beperkte ondersteuning, inclusief financiering van werkgevers
- De weinig flexibele en bindende werkuren
- De toegankelijkheid van permanente vorming
- Het gebrek aan tijd
- De vermoeidheid
- Het tekort aan personeel
- ...

3.5 Een hefboom voor een veilige praktijk en kwaliteitsvolle zorg

«De uit te voeren zorgen worden steeds complexer. De verpleegkundigen moeten de uitdaging aangaan om aan de bevolking een kwaliteitsvolle zorg te garanderen die voldoet aan erkende kwaliteitsnormen. Door zich te richten op kennis, overtuigingen, attitudes en gedragingen met als doel de leerlijnen aan te passen, kan permanente vorming een veilige praktijk verhogen door het onderhoud en de verbetering van de vakbekwaamheid. Ze maakt integraal deel uit van het streven naar excellentie, van innovatie bij de uitvoering van kwaliteitszorg, alsook van de vernieuwing van praktijken. Het is ook de meest aangewezen manier om evidentie te integreren binnen de praktijk van

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

à la pratique des infirmiers. » (Ouellet, Durand & Maillé, 2011, p. 7).

Plus les infirmiers sont formés, plus la sécurité des patients est assurée (Aiken et al., 2014).

3.6 Un Levier d'attraction et de rétention efficace

« Dans un contexte de pénurie d'effectifs qualifiés, promouvoir la formation continue devient aussi une stratégie gagnante, ne serait-ce que parce que c'est un important facteur d'attraction et de rétention. En effet, il a été démontré dans les Magnet Hospitals, ainsi que dans l'étude sur la qualité des soins infirmiers dans les établissements de santé du Québec (OIIQ, 2001), que les infirmiers se disent plus satisfaits de leur milieu de travail lorsqu'ils ont davantage accès à des activités de formation continue. Ils seraient aussi plus portés à poursuivre leur carrière au sein de l'établissement où ils exercent (Mayrand Leclerc, 2002). Ils ont le sentiment d'être davantage reconnus par leur organisation et ils se sentent valorisés (Copeland, 2005). De plus, lorsqu'elle est bien organisée, la formation continue des infirmiers qui sont déjà en poste entraîne des coûts beaucoup moindres que les dépenses liées à l'accueil et à l'orientation du nouveau personnel dans le milieu de travail (Levett-Jones, 2005). Pour l'OIIQ, la formation continue est un gage d'attraction et de rétention des infirmiers dans la profession. » (Ouellet, Durand & Maillé, 2011, p. 7).

4. Normes de la formation continue et organes de contrôle

4.1 Qui est concerné ?

- Tout praticien de l'art infirmier, selon la loi coordonnée du 10 mai 2015 relative à l'exercice des professions des soins de santé, à partir du moment de l'obtention de son diplôme, quel que soit son secteur d'activité

verpleegkundigen" (Ouellet, Durand & Maillé, 2011, p. 7).

Hoe meer verpleegkundigen zich vormen, hoe meer de veiligheid van patiënten gewaarborgd is (Aiken et al., 2014).

3.6 Een hefboom van aantrekkingskracht en effectieve retentie

Permanente vorming is een effectieve hefboom voor het aantrekken en behouden van gekwalificeerd personeel. In een context van schaarste van gekwalificeerd personeel, wordt het bevorderen van een permanente vorming een winnende factor voor het aantrekken en behoud van personeel. Dit is reeds aangetoond bij de Magnet Hospitals, alsook in de studie van over de kwaliteit van verpleegkundige zorg binnen de gezondheidszorg van Quebec (OIIQ, 2001), waarin verpleegkundigen aangeven dat ze meer tevreden zijn over hun werkomgeving wanneer zij meer toegang hebben tot permanente vorming en opleiding. Ze zijn heid door ook eerder geneigd om hun carrière verder te zetten binnen de instelling waar ze tewerk gesteld zijn (Maryland Leclerc, 2002). Ze hebben het gevoel hierdoor meer erkend te worden door hun organisatie en ze voelen zich gewaardeerd (Copeland, 2005). Bovendien, wanneer goed georganiseerd wordt, is de permanente vorming van verpleegkundigen die reeds tewerkgesteld zijn veel minder kostelijk dan de uitgaven in verband met de opvang en oriëntatie van nieuwe medewerkers in de werkomgeving (Levett-Jones, 2005). Voor de OIIQ is permanente vorming een garantie voor de aantrekking en het behoud van verpleegkundigen in het beroep (Ouellet, Durand & Maillé, 2011, p. 7).

4. Normen van permanente vorming en controleorganen

4.1 Wie belangt het aan?

- Alle beoefenaars van de verpleegkunde (cf: gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen), vanaf het behalen van zijn diploma, ongeacht werkcontext en

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

et quel que soit le lieu d'exercice, jusqu'à l'arrêt de la profession.

- Tout praticien de l'art infirmier qui désire réintégrer une activité professionnelle dans le secteur des soins ou changer de secteur d'activité.

4.2 Quoi et combien ?

- Quoi : le contenu de la formation doit être en lien avec les profils professionnels et de compétences tel qu'approuvés par le CFAI, le cas échéant les formations sont fondées sur l'« evidence based ».
- Combien : Tous les 4 ans, 60 heures minimum, quel que soit le temps de travail et le lieu du travail

4.3 Organisation

Tout opérateur de formation dont le contenu a été validé par un organe indépendant (voir point 4.4)

4.4 Validation, accréditation et contrôle

- Validation

Organe indépendant qui ne peut être opérateur de formation constitué de représentants de tous les praticiens de l'art infirmier

- Critères d'accréditation (Verdin, 2013)

Dans un souci de transparence, des critères d'accréditation doivent être fixés.

Un arrêté général réglerait le cadre général des formations (critères) ainsi que les modalités d'accréditation : formulaire de demande, traitement du dossier, autorité d'accréditation... alors que les points « à valoriser », impossibles à informatiser, seraient réduits au minimum et analysés au cas par cas : par exemple :

- « 1° Qualité scientifique et pédagogique des programmes proposés ;
- 2° Conformité aux référentiels et aux bonnes pratiques de la profession dans tous les thèmes abordés ;
- 3° Transparence des financements ;

ongeacht tewerkstellingsplaats, tot het einde van de professionele activiteit.

- Alle beoefenaars van de verpleegkunde die een professionele activiteit in de zorgsector opnieuw wensen op te nemen of die wensen van werkcontext te veranderen.

4.2 Wat en hoeveel?

- Wat: de inhoud moet in overeenstemming zijn met de beroeps- en competentieprofielen van de beoefenaars zoals goedgekeurd door de FRV, indien van toepassing zijn de vormingen evidence based onderbouwd.
- Hoeveel: Alle 4 jaar minimum 60 uren, ongeacht arbeidsduur en tewerkstellingsplaats

4.3 Organisatie

Elke organisator van vorming waarvan de inhoud is gevalideerd door een onafhankelijke orgaan (zie punt 4.4).

4.4 Validatie, accreditatie en controle

- Validatie

Onafhankelijke instantie die geen opleidingsinstantie kan zijn met vertegenwoordigers van alle beoefenaars van de verpleegkunde.

- Accreditatie (Verdin, 2013)

In het belang van transparantie dienen criteria voor accreditatie vastgelegd te worden.

Een algemeen besluit regelt het algemeen kader van de vormingen (criteria) alsmede de voorwaarden van accreditatie: aanvraagformulieren, behandeling van het dossier, autoriteit voor accreditatie... terwijl het item "valorisatie", onmogelijk om te informatiseren, tot een minimum beperkt zou worden en geanalyseerd worden geval per geval: bijvoorbeeld:

- « 1° Wetenschappelijke en pedagogische kwaliteit van het voorgestelde programma;
- 2° Conform normen en goede praktijkvoering binnen alle thema's;
- 3° Transparantie van de financiering;

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

4° Engagement relatif à l'absence de toute promotion en faveur d'un produit de santé et à l'utilisation de la dénomination commune des médicaments ;

5° Respect des orientations nationales

6° Acceptation du principe d'une évaluation externe du fonctionnement de l'organisme de formation et de la qualité des formations »

7°...

- **Contrôle**

Contrôle en continu par les commissions d'agrément.

Le contrôle ne peut pas être réalisé par l'organisme de validation.

Evaluation standardisée des contenus de formation par les participants à renvoyer aux organismes formateurs qui seront en charge de les transmettre aux organismes d'accréditation.

5. Recommandations

- Sensibiliser les praticiens de l'art infirmier à une prise de conscience intrinsèque de l'importance de la formation continue.
- La mise en place :
 - d'un système centralisé de déclaration des formations suivies
 - d'une obligation individuelle de tenir à jour un dossier apportant la preuve de sa formation continue afin de conserver son VISA / « Licence to practice » via un système de portfolio
- Les 60 heures par période de 4 ans constituent un minimum de base, pour tout praticien de l'art infirmier.
- Un praticien de l'art infirmier qui revient dans le secteur des soins après une interruption de longue durée (4 ans et plus) doit suivre une formation « théorique » de remise à niveau de minimum 114 heures et ce, endéans les 12 mois dès la date de reprise de son activité en tant que praticien de l'art infirmier. Cette formation est organisée soit par un institut de formation en soins

4° Engagement met betrekking tot de afwezigheid van alle promotie van een gezondheidsproduct en het gebruik van de benaming van geneesmiddelen;

5° Naleving van des nationale richtsnoeren

6° Aanvaarding van het beginsel van een externe evaluatie van het functioneren van een vormingsorgaan en de kwaliteit van vormingen»

7°...

- **Controle**

Continue controle door de erkenningscommissies. De controle kan niet uitgevoerd worden door de validator.

Gestandaardiseerde evaluatie van de opleidingsinhoud door de deelnemers die worden verzonden naar de opleidingsinstanties die belast zullen worden met het doorgeven aan de accreditatie-instanties.

5. Aanbevelingen

- Sensibiliseren van de beoefenaars van de verpleegkunde tot een intrinsieke bewustwording over het belang van permanente vorming.
- Het oprichten:
 - van een gecentraliseerd systeem voor de verklaring van de gevolgde vormingen.
 - de individuele verplichting om een dossier bij te houden dat bewijsstukken omvat van zijn permanente vorming teneinde zijn visum/"Licence to practice" te behouden via een systeem van portfolio.
- De 60 uur permanente vorming per periode van 4 jaar is een minimum voor alle beoefenaars van de verpleegkunde.
- Een beoefenaar van de verpleegkunde die terugkeert naar de zorgsector na een langdurige onderbreking (4 jaar en meer) dient een "theoretische" opfrissing van minstens 114 uur te volgen en dit binnen de 12 maanden vanaf de datum van hervatting van zijn werkzaamheden als beoefenaar van de verpleegkunde. Deze vorming wordt ofwel georganiseerd door een verpleegkundig opleidingsinstituut ofwel door

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018
	FRV/2018/ADVIES-02

infirmiers, soit différents modules organisés par un/des opérateur(s) de formations et validés par l'organe indépendant (voir point 4.4). Les formations continues suivies durant l'interruption de longue durée peuvent être prises en compte dans le cadre de la formation « théorique » de remise à niveau

D'autre part, il est vivement conseillé que le praticien de l'art infirmier de retour après une interruption de longue durée puisse bénéficier, les 15 premiers jours lors de sa reprise, d'un accompagnement (de type tutorat) par ses pairs dans le cadre de l'exercice de sa fonction.

- Un financement adéquat doit être prévu pour tous les secteurs d'activité (hospitalier, soins à domicile, MR-MRS, ...) et ce, afin d'avoir une équité entre l'ensemble des praticiens de l'art infirmier concernant la formation continue. Ce financement doit
 - couvrir le remplacement du praticien de l'art infirmier / la perte financière subie par le praticien de l'art infirmier en formation continue
 - garantir l'accessibilité aux formations continues dans l'intervention du coût d'inscription au minimum

REFERENCES

- Aiken, L., Douglas, S., Bruyneel, L., Van den Heede, K., Griffiths, P., Busse, R., . . . Sermeus, W. (2014). Nurse staffing and education and hospital mortality in nine European countries: a retrospective observational study. *The Lancet*, 383(9931), 1824-1830. doi:[http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)62631-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(13)62631-8)
- Arrêté ministériel du 16 février 2012 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en pédiatrie et néonatalogie. (2012). *Moniteur belge*, p. 15437.

het volgen van verschillende modules georganiseerd door vormingsinitiatieven die gevalideerd zijn door het onafhankelijk orgaan (zie punt 4.4). De permanente vorming die gevolgd werd gedurende de langdurige onderbreking kan in rekenschap gebracht worden binnen het kader van de "theoretische" opfrissing.

Anderzijds is het ten zeerste aanbevolen dat de terugkerende beoefenaar van de verpleegkunde na een langdurige onderbreking, gedurende de eerste 15 dagen van zijn hervatting, beroep kan doen op een ondersteuning (onder de vorm van begeleiding) door zijn collega's bij de uitoefening van zijn functie.

- Een adequate financiering dient voorzien te worden voor alle sectoren (ziekenhuis, thuisverpleging, RVT, ...) en dit om een billijkheid te bekomen tussen alle beoefenaars van de verpleegkunde wat betreft continue vorming. Deze financiering dient:
 - de vervanging te dekken van de beoefenaar van de verpleegkunde / het financieel verlies ten gevolge van de beoefenaar van de verpleegkunde in opleiding
 - de toegang te garanderen tot permanente vorming door minimale tussenkomst in de inschrijvingskosten.

REFERENTIES

- Aiken, L., Douglas, S., Bruyneel, L., Van den Heede, K., Griffiths, P., Busse, R., . . . Sermeus, W. (2014). Nurse staffing and education and hospital mortality in nine European countries: a retrospective observational study. *The Lancet*, 383(9931), 1824-1830. doi:[http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)62631-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(13)62631-8)
- Bedrijfsinformatie Vlaamse overheid. (2017). *Definities VTO-indicatoren*. Retrieved from : <https://overheid.vlaanderen.be/definities-vto-indicatoren>
- Décret n° 2011-2114 du 30 décembre 2011 relatif au développement professionnel continu des

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

Arrêté ministériel du 19 avril 2007 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en gériatrie. (2007). *Moniteur belge*, p. 24565.

Arrêté ministériel du 19 avril 2007 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en gériatrie. (2007). *Moniteur belge*, p. 31279.

Arrêté ministériel du 19 avril 2007 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en soins intensifs et d'urgence. (2007). *Moniteur belge*, p. 31281.

Arrêté ministériel du 20 février 2012 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en diabétologie. (2012). *Moniteur belge*, p. 15440.

Arrêté ministériel du 24 avril 2013 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en santé mentale et psychiatrie. (2013). *Moniteur belge*, p. 27692.

Arrêté ministériel du 24 avril 2013 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en santé mentale et psychiatrie. (2013). *Moniteur belge*, p. 27694.

Arrêté ministériel du 26 mars 2014 fixant les critères d'agrément autorisant les infirmiers à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en soins péri-opératoires, anesthésie, assistance opératoire et instrumentation. (2014). *Moniteur belge*, p. 35868.

professionnels de santé paramédicaux. (2012). *JORF*, 0001(Texte 16), 29.

Dierckx De Castele, B., Milisen, K. & Darras, E. (2003). *La profession infirmière en crise? Une recherche sur le concept de soi professionnel des infirmiers*. Centrum voor Ziekenhuis-en Verplegingswetenschap KUL, Unité des Sciences Hospitalières et Médico-sociales, UCL, étude BELIMAGE sur demande du Ministère fédéral des affaires sociales, de la santé publique et de l'environnement.

Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU) No 1024/2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System ('the IMI Regulation') (2013). *Official Journal of the European Union*, L 354/132.

Femarbel - Fédération des maisons de repos. (2017). *Formations obligatoires en MR-MRS*. Retrieved from femarbel: <http://www.femarbel.be/wp-content/uploads/2014/12/Formations-obligatoires-en-MR-MRS.pdf>

FRV – federale Raad voor verpleegkundige (2017). FRV 2017.04 Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de opportuniteit van een systeem voor regulering van de deontologie van de beoefenaars van de verpleegkunde.

FRV – federale Raad voor verpleegkundige (2017). FRV 2017.01 Advies betreffende het functiemodel voor de verpleegkundige zorg van de toekomst. Retrieved from: <http://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten/frv-201701-advies-betreffende-het-functiemodel-voor-de-verpleegkundige-zorg-van-de>

FRV – federale Raad voor verpleegkundige (2016). FRV 2016.01 Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende het beroeps- en competentieprofiel van de verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg als objectieve basis voor het toekennen van de beroepstitel van

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018
	FRV/2018/ADVIES-02

Arrêté ministériel du 28 janvier 2009 fixant les critères d'agrément autorisant les praticiens de l'art infirmier à porter le titre professionnel particulier d'infirmier spécialisé en oncologie. (2009). Moniteur belge, p. 14849.

Arrêté ministériel du 8 juillet 2013 fixant les critères d'agrément autorisant les infirmiers à se prévaloir de la qualification professionnelle particulière d'infirmier ayant une expertise particulière en soins palliatifs. (2013). Moniteur belge, p. 55952.

Arrêté royal du 13 juillet 2006 portant exécution de l'article 17bis de la loi sur les hôpitaux, coordonnée le 7 août 1987, en ce qui concerne la fonction d'infirmier en chef. (2006). Moniteur belge, p. 42546.

Arrêté royal du 21 juillet 2017 modifiant l'arrêté royal du 25 avril 2002 relatif à la fixation et à la liquidation du budget des moyens financiers. (2017). Moniteur belge, p. 76632.

Arrêté royal du 25 avril 2002 fixant, pour l'exercice débutant le 1er juillet 2002, les conditions et les règles spécifiques qui régissent la fixation du budget des moyens financiers des hôpitaux et services hospitaliers. (s.d.). Moniteur belge, p. 30250.

Bedrijfsinformatie Vlaamse overheid. (2017). Définities VTO-indicateurs. Retrieved from : <https://overheid.vlaanderen.be/definities-vto-indicateurs>

Cabinet Maggie De Block. (2016). Réforme AR 78. Retrieved from : Professions des soins de santé en évolution: Vers des soins de santé intégrés: <http://ar78.be/concepts/profil%20professionnel%20et%20de%20comp%20ences/un%20visa%20en%20guise%20de%20carte%20d'identit%C3%A9%20professionnelle.html>

Conseil Fédéral de l'Art Infirmier. (2017). CFAI 2017.01 Avis concernant l'opportunité d'un système de régulation de la

verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg; Retrieved from: Http://organesdeconcertation.sante.belgique.be/sites/default/files/documents/2016.01._avis_cfa_i_sur_profil_apres_demande_ministr_e_signe.pdf

FRV – federale Raad voor verpleegkundige (2015). FRV 2015.04 Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende het beroeps- en competentieprofiel van de verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg als objectieve basis voor het toekennen van de beroepstitel van verpleegkundige verantwoordelijk voor algemene zorg; Retrieved from: <http://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/nl/documenten/201504-frv-advies-betreffende-het-beroeps-en-competentie-profiel-van-de-verpleegkundige>

Gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, Hoofdstuk 4. De uitoefening van de verpleegkunde. Belgisch Staatsblad, p. 35172.

Kabinet Maggie De block (2016) Hervorming KB 78. Retrieved from: Gezondheidszorgberoepen in evolutie, Naar een geïntegreerde gezondheidszorg: <http://kb78.be/concepten/beroeps-%20en%20competentieprofiel/visum%20als%20professionele%20identiteitskaart.html>

Koninklijk besluit van 25 april 2002 houdende vaststelling, voor het dienstjaar dat ingaat op 1 juli 2002, van de voorwaarden en de bijzondere regelen die gelden voor de vaststelling van het budget van financiële middelen van de ziekenhuizen en de ziekenhuisdiensten Belgisch Staatsblad, p. 35172.

Koninklijk besluit van 22 juni 2017 tot wijziging van het koninklijk besluit van 25 april 2002 betreffende de vaststelling en de vereffening van het budget van financiële middelen van de ziekenhuizen, Belgisch Staatsblad, p. 35172.

Koninklijk besluit van 13 juli 2006 houdende uitvoering van artikel 17bis van de wet op de ziekenhuizen, gecoördineerd op 7 augustus 1987, voor wat de functie van

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER		FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>		<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02	

<p>déontologie des praticiens de l'art infirmier</p> <p>Conseil Fédéral de l'Art Infirmier. (2017). CFAI 2017.01 Avis concernant le modèle de fonctions pour les soins infirmiers du futur. Retrieved from : http://organesdeconcertation.sante.belgique.be/fr/documents/cfai-201701-avis-concernant-le-modele-de-fonctions-pour-les-soins-infirmiers-du-futur</p> <p>Conseil Fédéral de l'Art Infirmier. (2016). CFAI 2016.01 Avis concernant le profil professionnel et de competences de l'infirmier. Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant le profil professionnel et de competences de l'infirmier responsable de soins généraux comme base objective pour l'octroi du titre professionnel d'infirmier responsable de soins généraux. Retrieved from : http://organesdeconcertation.sante.belgique.be/sites/default/files/documents/2016.01._avis_cfai_sur_profil_apres_demande_ministre_signe.pdf</p> <p>Conseil Fédéral de l'Art Infirmier. (2015). CFAI 2015.04 Avis concernant le profil professionnel et de competences de l'infirmier. Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant le profil professionnel et de competences de l'infirmier responsable de soins généraux comme base objective pour l'octroi du titre professionnel d'infirmier responsable de soins généraux. Retrieved from : http://organesdeconcertation.sante.belgique.be/fr/documents/cfai-201504-avis-concernant-le-profil-professionnel-et-de-competences-de-linfirmier-0</p> <p>Décret n° 2011-2114 du 30 décembre 2011 relatif au développement professionnel continu des professionnels de santé paramédicaux. (2012). JORF, 0001(Texte 16), 29.</p> <p>Dierckx De Castele, B., Milisen, K. & Darras, E. (2003). La profession infirmière en crise? Une recherche sur le concept de soi professionnel des infirmiers.</p>	<p>hoofdverpleegkundige betreft Belgisch Staatsblad, p. 35172.</p> <p>MedTech Europe. (2017). European medtech industry continues to reinforce its Codes of Ethical Business Practice. Retrieved from: MedTech Europe from diagnosis to cure: http://www.medtecheurope.org/node/231</p> <p>Ministerieel besluit van 19 april 2007 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in geriatrie Belgisch Staatsblad, p. 31279.</p> <p>Ministerieel besluit van 19 april 2007 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel van verpleegkundige gespecialiseerd in de intensieve zorg en spoedgevallenzorg te dragen Belgisch Staatsblad, p. 31281.</p> <p>Ministerieel besluit van 19 april 2007 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de geriatrie, Belgisch Staatsblad, p. 24565.</p> <p>Ministerieel besluit van 8 september 2009 houdende wijziging van het ministerieel besluit van 28 januari 2009 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de oncologie Belgisch Staatsblad, p. 14849.</p> <p>Ministerieel besluit van 16 februari 2012 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de pediatrie en neonatologie. Belgisch Staatsblad, p. 15437.</p> <p>Ministerieel besluit van 20 februari 2012 tot vaststelling van de criteria voor erkenning</p>
---	---

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018
	FRV/2018/ADVIES-02

<p>Centrum voor Ziekenhuis-en Verplegingswetenschap KUL, Unité des Sciences Hospitalières et Médico-sociales, UCL, étude BELIMAGE sur demande du Ministère fédéral des affaires sociales, de la santé publique et de l'environnement.</p> <p>Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 amending Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications and Regulation (EU) No 1024/2012 on administrative cooperation through the Internal Market Information System ('the IMI Regulation') (2013). Official Journal of the European Union, L 354/132.</p> <p>Femarbel - Fédération des maisons de repos. (2017). Formations obligatoires en MR-MRS. Retrieved from femarbel: http://www.femarbel.be/wp-content/uploads/2014/12/Formations-obligatoires-en-MR-MRS.pdf</p> <p>INAMI - Institut national d'assurance maladie-invalidité. (2017). Intervention financière pour la formation continue des infirmiers. Retrieved from: http://www.inami.fgov.be/fr/professionnels/sante/infirmiers/Pages/infirmier-intervention-financiere-formation-continue.aspx#.WZVV0FFJZph</p> <p>Loi coordonnée du 10 mai 2015 relative à l'exercice des professions des soins de santé. (2015). Chapitre 4: l'exercice de l'art infirmier. Moniteur belge, p. 35172</p> <p>Loi du 5 mars 2017 concernant le travail faisable et maniable. (2017). Moniteur belge, p. 35718.</p> <p>MedTech Europe. (2017). European medtech industry continues to reinforce its Codes of Ethical Business Practice. Retrieved from: MedTech Europe from diagnosis to cure: http://www.medtecheurope.org/node/231</p> <p>Ouellet, J., Durand, S. & Maillé, M. (2011). <i>La formation continue pour la profession infirmier au Québec - Norme professionnelle</i>. Québec, Canada.</p>	<p>waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de diabetologie. Belgisch Staatsblad, p. 15440.</p> <p>Ministerieel besluit van 24 april 2013 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de geestelijke gezondheidszorg en psychiatrie Belgisch Staatsblad, p. 27692.</p> <p>Ministerieel besluit van 8 juli 2013 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de verpleegkundigen gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de palliatieve zorg Belgisch Staatsblad, p. 55952.</p> <p>Ministerieel besluit van 24 april 2013 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de beoefenaars van de verpleegkunde gemachtigd worden zich te beroepen op de bijzondere beroepsbekwaamheid van verpleegkundige met een bijzondere deskundigheid in de geestelijke gezondheidszorg en psychiatrie Belgisch Staatsblad, p. 27694</p> <p>Ministerieel besluit van 26 maart 2014 tot vaststelling van de criteria voor erkenning waarbij de verpleegkundigen gemachtigd worden de bijzondere beroepstitel te dragen van verpleegkundige gespecialiseerd in de peri-operatieve zorg, anesthesie, operatie assistentie en instrumentatie (afgekort "peri-operatieve zorg") Belgisch Staatsblad, p. 35868.</p> <p>Ouellet, J., Durand, S. & Maillé, M. (2011). <i>La formation continue pour la profession infirmier au Québec - Norme professionnelle</i>. Québec, Canada. Retrieved March, 2017 from : http://www.oiiq.org/sites/default/files/270N-S-Norme-professionnelle-WEB.pdf</p> <p>Ouellet, J., Durand, S. & Maillé, M. (2011). <i>Vers une culture de formation continue pour la</i></p>
---	--

CONSEIL FEDERAL DE L'ART INFIRMIER	FEDERALE RAAD VOOR VERPLEEGKUNDE	
<i>Avis du Conseil Fédéral de l'Art Infirmier concernant la formation continue des praticiens de l'art infirmier</i>	<i>Advies van de Federale Raad voor Verpleegkunde betreffende de permanente vorming van de beoefenaars van de verpleegkunde</i>	
CFAI/2018/AVIS-02	17/04/2018	FRV/2018/ADVIES-02

<p>Retrieved March, 2017 from : http://www.oiq.org/sites/default/files/270NS-Norme-professionnelle-WEB.pdf Ouellet, J., Durand, S. & Maillé, M. (2011). Vers une culture de formation continue pour la profession infirmière au Québec : Document d'orientation. Québec, Canada. Retrieved March, 2017 from : http://www.oiq.org/sites/default/files/270GCO-Document-Orientation-Web.pdf Verdin, V. (2013). <i>Obligation de formation continue : généralités et applicabilité aux professions paramédicales</i> (Mémoire de stage). SPF Santé Publique, Bruxelles. Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland. (2017). <i>Kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden</i> Retrieved Juny, 2017 from http://www.venvn.nl/V-VN/Kwaliteitsregister-V-V</p>	<p><i>profession infirmière au Québec : Document d'orientation</i>. Québec, Canada. Retrieved March, 2017 from : http://www.oiq.org/sites/default/files/270GCO-Document-Orientation-Web.pdf Verdin, V. (2013). <i>Obligation de formation continue : généralités et applicabilité aux professions paramédicales</i> (Mémoire de stage). SPF Santé Publique, Bruxelles. Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland. (2017). <i>Kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden</i> Retrieved Juny, 2017 from http://www.venvn.nl/V-VN/Kwaliteitsregister-V-V Wet van 5 maart 2017 betreffende werkbaar en wendbaar werk. <i>Belgisch Staatsblad</i>, p. 35718. RIZIV - Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (2017) Financiële vergoeding voor bijscholing van verpleegkundigen; Retrieved from: http://www.inami.fgov.be/nl/professionals/individuelezorgverleners/verpleegkundigen/Paginas/verpleegkundigen-financiele-vergoeding-bijbscholing.aspx#.WZWQG9JJa1s</p>
--	---

Edgard Peters

Président du Conseil fédéral de l'art infirmier

Voorzitter van de Federale Raad voor Verpleegkunde